

Volt egyszer egy reformiskola Budán

A Magyar Pedagógiai Társaság kezdeményezésére Domokos Lászlóné Löllbach Emma születésének 120. és az Új Iskola alapításának 90. évfordulóján jelenik meg Ament Erzsébet kismonográfiája, 'A budai Új Iskola pedagógiája' címmel, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiadásában.

A monográfia egy tervezett sorozat első kötete, amely az iskolaalapító reformpedagógusnak és életművének, az általa létrehozott intézménynek, annak tantestületének és diákjainak állít emléket. Habár a témával eddig már foglalkoztak néhányan (*Buzás László, Pukánszky Béla, Musztafáné Horváth Györgyi és Nagyné Horváth Zsuzsanna*), ám egyikük sem a komplexitásnak erre a kötetre jellemző igényével.

A szerző neve nem ismeretlen a pedagógiai szaklapok olvasói számára. *Ament Erzsébet* doktori értekezése (Hasonlóságok és különbségek a külföldi reformiskolák és a magyar Új Iskola didaktikai törekvéseinben', 2003, PhD-disszertáció) mellett már egy cikket is szentelt a témának az Új Pedagógiai Szemlében (Visszatekintő csoportelemzés B. W. Tuckman elméletének alkalmazásával'. 2003. június).

Munkája bevezető részében röviden kifejti a szerző, hogy miért is időszerű a téma felvetése, értelmezi a reformpedagógia fogalmát, néhány sorban bemutatja az 1915 és 1949 között fennállt iskola pedagógiai profilját, majd végül megosztja az olvasóval, mi is a célja a kötettel: „...annak bemutatása, hogy a magyar reformpedagógia innovációs elmélete és gyakorlata szinkronban volt a külföldi iskolák újjító mozgalmaival, sőt bizonyos didaktikai törekvésekben meg is előzte azokat”.

Az első fejezet a reformpedagógia korabeli filozófiai és nevelésméleti alapvetéseit (*August Comte, William James, John Dewey, Edouard Claparède, Wilhelm A. Lay, Ernst Meumann és Ovide Decroly*) és azokat a didaktikai módszereket mutatja be, amelyeket a magyar reformiskolák (elsősorban a *Nemesné Müller Márta* által

vezetett Családi Iskola, a *Domokosné-féle Új Iskola*, a *Montessori*-módszert alkalmazó *Burchard Erzsébet* óvodája és iskolája és a kissvábhegyi Waldorf-iskola, *Göllner Mária* vezetésével) is átvettek (Decroly globalizációs módszere, *Celestin Freinet* „szabad fogalmazás” technikája, Claparède funkcionális módszerei, *Dalton*-módszer stb.).

A második tematikus egység a nyugati és a magyar reformpedagógiai iskolák metodikai különbségeit mutatja be. Az Új Iskola tanárai *Wilhelm Dilthey* és *Eduard Spranger* kultúrpedagógiáját és megértő pszichológiáját alkalmazták az irodalomtanításban, amely teljesen egyedülálló praxist eredményezett: az úgynevezett teremtő reprodukciót. Hasonló eredetiséggel fejlesztették tovább *Henri Bergson* intuiciós életfilozófiáját intuitív-beleélő módszerre, amit mind a fogalmazások írásánál, mind pedig a történelemórákon hatékonyan használtak a gyermeki képzelet dinamizálására. *Herbert Spencer* tapasztalatiságot hangsúlyozó elméleti téziseit akként újították meg, hogy a tanulók nem tankönyv, hanem a természeti és társadalmi környezet élethelyzetei alapján sajátították el – intuitív és induktív módon – a tananyagot.

Továbbfejlesztették Decroly – főként elméleti szinten megfogalmazott – globalizációs (mondat- és szóegységből kiinduló) módszerét, és didaktikai lépésekre bontották le a „szóképes” olvasástanítást. Freinetnek a megfigyelésen, a gondolkodáson és a természetes kifejezésmódon alapuló „szabad fogalmazás”-technikáját minden tárgyra kiterjesztették, és a tanulók valamennyi élményüket és tapasztalatukat írásba foglalták. *Émile Jaques-Dalcroze* ritmikus gimnasztikai módszerét *Dienes Valéria* adaptál-

ta a magyar körülményekhez és fejlesztette tovább *Isadora* és *Raymond Duncan* módszerével – az orkesztikával (mozdulatművészet) – kombinálva azt. A tanulókról, azok jobb megismerése és eredményesebb fejlesztése érdekében, egyéni vagy személyi lapokat (úgynevezett pszichogramokat) készítettek, a csoportmunkáról és az osztályok fejlődéséről pedig osztályjellemzéseket írtak.

A harmadik részt, amely *Domokos Lászlóné Löllbach Emma* szép és küzdelmes életútját hivatott bemutatni, a szerző kilenc szakaszra osztja. Ezekből az első hat foglalkozik a tulajdonképpeni életpályával – a fellelhető források relatíve csekély száma miatt – meglehetősen hézagos leírásával. A fennmaradó három pedig egykori tanítványok leveleinek retrospektív biográfiai elemzését tartalmazza. Ezen analízis segítségével bontakozik ki az olvasó előtt Domokos Lászlóné pedagógusi és emberi alakja, villannak fel az Új Iskola máig ható módszertani értékei, és jelennek meg azok az áthagyományozott pozitív viselkedési

minták, amelyek a tanítványok egyéni érvényesülését segítették az életben. Egy alapos, áttekintő jellegű összefoglalás követi negyedik fejezetként a fentieket, amelyben az iskolával kapcsolatos főbb téziseit, megállapításait és kutatási eredményeit summázza a szerző. Ezt követően az ötödik és a hatodik szerkezeti egység az Új Iskola sikeres és napjainkig ható nevelési elveinek és gyakorlatának hatástörténetét egyrészt az európai, másrészt pedig a hazai pedagógia történetének kontextusába ágyazza.

Az utolsó részben olyan „strukturálatlan interjúk” szerepelnek, melyeket a kutató az iskola volt tanáraival, Domokosné és kollégái rokonaival, valamint egykori diákokkal készített. Az általuk elmondottak egyébként szervesen beépülnek a tanulmány megfelelő részeibe, s mintegy hitelesítik és egyben

élővé is teszik az abban leírtakat. Végül, de nem utolsósorban, „Melléklet”-ként szerepel egy osztály három éven át vezetett jellemzése (1938–1941), ami lehetne talán ennek a „dinamikus iskolának” és az általa nyújtott európai színvonalú képzésnek az (ön)értékelő lapja is egyben. Összegzésként egyetértőleg idézem a szerzőnek az Új Iskola továbbélő módszerei kapcsán megfogalmazott gondolatait, melyek perspektívát nyújtanak a magyar pedagógia számára is: „Mindezek hozzájárulhatnak ahhoz, hogy hazánk, uniós tagként bekapcsolódva az európai fejlődés áramába, ismét az innovatív pedagógia élvonalába kerülhessen, mint egykor a neves gyermekközpontú hazai intézmény, a budai Új Iskola.”

Annak ellenére, hogy a kötet a magyar neveléstörténet meglehetősen szűk kronológiai keresztmetszetét vizsgálja, az a fej-

lemény és az a teljesítmény, amelyre összpontosít, korántsem partikuláris. A láthatóan felkészült szerző feldolgozásmódja egyszerre szaktudományos és interdiszciplináris. Elsősorban természetesen a nevelés-

tudomány diszciplinái köré (neveléstörténet, didaktika, iskoláztatás története stb.) szervezi az anyagot, ám ezek mellett a korszak uralkodó filozófia- és pszichológiatörténeti tendenciáit is az anyaghoz mért alaposággal ismerteti. Nagy erényének tudható be az is, hogy szakmai alapossága és terminológiai következetessége mellett olvasmányos is.

Monográfiájával Áment Erzsébet igen sokat törleszt abból az adósságból, amivel a magyar pedagógustársadalom és a „szakma” tartozik e korszak reformpedagógusainak és közöttük is talán az egyik legkiemelkedőbbnek, Domokos Lászlóné Löllbach Emmának.

Pénzes Ferenc
Politikaelméleti és Politikátörténeti Tanszék, ÁJK, DE

Monográfiájával Áment Erzsébet igen sokat törleszt abból az adósságból, amivel a magyar pedagógustársadalom és a „szakma” tartozik e korszak reformpedagógusainak és közöttük is talán az egyik legkiemelkedőbbnek, Domokos Lászlóné Löllbach Emmának.